

MANI GOTOVAC U BIOGRAFSKOM INTERVJU

Ekipe predstave
'Pričaj mi o Gorkome':
Lela Margitić, Hana
Hegedušić, Robert
Plemić i Mani Gotovac



U vrijeme Hrvatskog proljeća bila sam mlada, bila sam u proljeću svog života i smrtno zaljubljena u čovjeka kojeg volim i danas, kada ga više nema među živima. Oboje smo bili u braku. U toj sam vezi postajala ženom, ta me veza stvarala, ona je stvarala moj život. Ona mi je, naravno, i uništila život. Ali ne kajem se. To nije bila prevara, to je bila istina. **Razgovarala Ivana Mikulićin • Snimila Neja Markičević**

ČUUVU GOVORI O LJUBAVI, STRASTI, BRAKU...

Članovi ansambla HNK Varaždin, Hana Hegedušić i Robert Plemić, te njihova gošća Lela Margitić na sceni Rogoz praznili su ovaj tjedan predstavu "Pričaj mi o Gorkome", adaptaciju knjiga "Fališ mi - zima/proljeće" i "Fališ mi - jesen/ljeto" književnice, teatrologinje i prve intendantice u povijesti hrvatskoga glumišta Mani Gotovca. Tema komada je ljubavna, tj. ljubavnička priča iz romanisiranog autobiografije Mani Gotovca u kojoj se kao glavni muški lik pojavljuje ljubavnik kodnog imena Gorki. Premda u knjigama "Fališ mi" ljubavna priča nije jedina kojom se bavi Mani Gotovac, taj emotivni segment pripovijedanja posebno je odjeknuo u kulturnim krugovima koji se nisu libili dojučerašnju ženu od teatra proglasiti hrvatskom Marguerite Duras. Inače, dvodijelna autobiografija u izdanju Profila dosad je, prema riječima urednika Velimira Viskovića, prodana u 14 tisuća primjeraka; drugi tom predstavljen je ove godine u desetak gradova, a bio je i u užoj konkurenciji za Nagradu Jutarnjeg lista za najbolje publicističko djelo u 2011. U povodu predstave temeljene na književnoj uspješnici, razgovarali smo s Mani Gotovac, ovaj put ni o teatru, ni o politici, već o - ljubavi.

Duhoviti Dolenčić

● "Pričaj mi o Gorkome" predstava je bez redatelja, nastala kao work in progress varaždinskog ansambla i vas osobno, jer ste sami priredili scensku adaptaciju dviju knjiga "Fališ mi". Kako to da ste dopustili da se ljubavna priča, koja je i autobiografska i romaneskna, događa na sceni bez redateljske kontrole? Zašto niste pozvali nekog od redatelja kojima vjerujete, Paola Magellija, Damira Zlatara Freya, Ivicu Buljana...

- Kada sam napisala svoju prvu proznu knjigu "Fališ mi, zima/proljeće", nije mi padalo na pamet da bi se ona mogla adaptirati za teatar. Teatra mi je bilo dosta na svaki način, dosta te kaljuže u kojoj je prvi zakon "ja tebi, ti meni", u kojem si poslušnik i doušnik, a rijetko kreativac, u kojem se i Hamletom postaje po seksualnim vezama. Tada sam tako mislila. Onda sam na festivalu u Umagu gledala Hanu Hegedušić i Roberta Plemića. Osupnuli su me, ne samo zato što su dobri glumci. Ošamutila me njihova glumačka ljubav. Podsjetili su me na priču iz moje knjige i, ako hoćete, na moju osobnu ljubav. I to je bio fitilj. Dvoje glumaca uvalili su me opet u teatar. Ajme meni. Uvalili su me opet i u čašu crnog vina, jer kako bez te čaše izdržati teatar? Predstavu je, dakle, pokrenula scensko-ljubavnička energija Hane i Roberta. A ne moja. Zatim sam objavila drugu knjigu "Fališ mi, jesen/ljeto" i odmah ih pozva-

LJUBAVNICI SE U HRVATSKOJ OSJEĆAJU KAO IZGNANICI

MISLI SE DA TREBAJU ŽIVJETI U ŠTEDNJI, A SEKSATI SE TAJNO, IZMEĐU 5 I 6 POSLJEPodne, U SOBIČKU ILI AUTOMOBILU... NE MOGU PRIHVATITI TAJ POGLED NA SVIJET

la da čitaju ulomke na njezinu predstavljaju u Varaždinu, na najmanjoj pozornici na svijetu, koja nosi ime po glumcu Zvonimiru Rogozu. Nešto poslije uključila se i Lela Margitić, a s njom, naravno, i "Stilske vježbe". Na početku sam mislila kako će sve to biti svojevrsna književna večer. Tu bi redatelj bio suvišan. Radila sam na adaptaciji sporo, slušala glumce, pratila kamo se kreću taj muškarac i te dvije žene... počela je nastajati predstava. Bile su to slučajnosti, iznenađenja. Na sceni se tkala ljubavna priča. Nisam više mogla nikoga pozvati, svatko bi se tu, u tom našem međusobnom zavodenju, osjećao kao uljez. I tako nisam nazvala svoje omiljene redatelje, kao što su Magelli, Frey, Buljan, Jelčić, Frljić, Dobra... ili ih nisam nazvala jer oni ne bi imali baš nikakvog interesa za takav projekt, a ja to nisam željela od njih čuti, ne znam. Znam da mi je poslije jedan između njih rekao kako će on raditi, naravno, posve drukčiju predstavu prema mojim knjigama. A nazvao me i duhoviti Krešo Dolenčić, s kojim povremeno uživam u razgovorima, i predložio: 'Pa daj napiši odmah i oštru kritiku, to bi bilo sjajno'.

● Uvaženi redatelj predložio vam je da sami kopate vlastitu predstavu? Zanimljiva ideja... što ste na to rekli?

- Bila sam oduševljena. Smijali smo se. "Bolje da ja sve sasječem", rekla sam, onako kako to i inače radim, bolje da to učinim prije nego što to učine drugi." To sam i namjeravala. Ali počela sam

uranjati sve dublje i dublje, tonula sam u proces nastajanja predstave, i više se nisam mogla vratiti. Shvatila sam, red je na kritičarima, nije na meni.

Ne osjećam krivnju

● Živimo u vremenu u kojem je gotovo nepristojno govoriti o ljubavi. Ipak, vi ste bez suzdržanja, u knjigama, iznijeli jednu preljubničku, ljubavnu priču, a sada ćete i u predstavi. Bi li vas bilo sram da to nije romansirana autobiografija?

- Kada to ne bi bila literatura, nego isključivo moja osobna priča ili loša izmišljotina, bacila bih sve u koš za smeće i stidjela bih se do kraja života što sam tako nešto uopće objavila. Naprotiv, reakcije pisaca poput Paljetka, Brešana, Matešića, Baretića, reakcije teoretičara, mog urednika Velimira Viskovića, pa Andree Zlatara, Igora Man-

dića, Jovana Čirilova... i napokon reakcije čitatelja dale su mi kuražu. Zato se ničega ne stidim. Štoviše, ponosna sam što sam se u hrvatskom jeziku, u prvoj i drugoj knjizi, usudila govoriti, između ostaloga, i o ženi - preljubnici. O onoj o kojoj se kod nas štiti ili šapuće na uho, koja je uvijek samo u zagradama, o kojoj je kod nas govoriti ili pisati, točno kažete, nepristojno. Neprimjerenost je uopće govoriti o ljubavi u Hrvatskoj ako ona nije društveno ozakonjena, ako nije majčinska, bračna, legitimna. O strasti, o erotici, o ljubomori, o zabranjenoj ljubavi, o ljubavnicima koji se osjećaju kao izgnanici, o ljudima koji su izmješteni iz svijeta, sve je to nepristojno. A ja sam željela upravo to. Drugo mi se činilo lažnim i licemjermim. Zнала sam unaprijed kako će neki naši uglednici, oni fa-mozni kvaziintelektualci koji su puno pametni i u sve-

mu imaju pravo, znala sam da će oni moj ljubavni motiv a priori smatrati trivijalnim.

● Što vas je onda u svemu tome iznenadilo?

- Da se knjige tako puno čitaju. To me stalno iznenađuje, i čudi, i plaši, i veseli. Kada me nepoznati ljudi zastavljaju na ulici, čini mi se ponekad kao da nisam baš dovoljno odjevena. Iznenadilo me i to što je među nekim kulturnjacima upravo tako velik broj čitatelja pojačao prezir prema mojem štitu. Osobno poštujem i hermetičnu, ali dobru prozu i hermetski, ali dobar teatar, film... čitam ih i gledam. No, ne prezirem ni ono što mnogi vole čitati ili gledati. Naprotiv, čini mi se da jedno dopunjava drugo. Ništa se tu ne poništava.

● Ako ogolimo ljubavnu fabulu iz vaše romansirane autobiografske knjige, pojednostavljeno, riječ je o dvoje ljudi, oboje u bra-

ku. Njihovu izvanbračnu vezu u jednom trenutku prekida politika, a u konačnici smrt. Koji je dio knjige uistinu vaš život?

- Taj koji ste upravo spomenuli. Ukratko, i to je moj život. U vrijeme Hrvatskog proljeća bila sam mlada, u proljeću svog života, i bila sam smrtno zaljubljena u čovjeka kojeg volim i danas, kada ga više nema među živima. Vodili smo tada suludu i tajnu ljubav, oboje smo bili u braku i oboje smo se borili, svatko na svoj način, za ideje Hrvatskog proljeća. Da budem precizna: za one ideje koje su zastupali Miko Tripalo i Savka Dabčević Kučar. Bila je to, dakle, moja dvostruka zanesenost, naša dvostruka bitka, nisam se osjećala krivom, ne osjećam se ni danas. Usudila sam se ljubiti. I to je sve. To sam napisala i u knjizi.

Francuski paviljon

● Koliko vam je izvanbračna veza, koja se događala u doba Hrvatskog proljeća, odredila život? Koje su bile njezine posljedice?

- U toj sam vezi postajala ženom, ta me veza stvarala, ona je stvarala moj život. Ona mi je, naravno, i uništila život. Ne kažem se. Ne bih se odrekla ni proljeća ni svih njegovih kasnijih posljedica. Ne bih se odrekla ni jednog trenutka, ni sreće ni nesreće, ni užitka ni boli, koje je stvaralo stanje ljubavi. To je najveće blago na svijetu. Vjerujem, naime, kako živjeti može značiti postojati u očima onih koje volimo. I pitam se: doista, što bi drugo moglo značiti živjeti? Tada sam živjela.

● Znači li to kako biste i iz današnjeg iskustva postupili kao tada? Žalite li zbog prevare?

- Iz današnjeg iskustva imala bih neusporedivo više razumijevanja, i obzira, i pakizne, i brige za sve one oko mene, oko nas, koji su zbog te ljubavi stradavali. Iz današnjeg iskustva postavljala bih sebi i neka etička pitanja. Ali, ljubav zapravo ne poznaje etiku. I ona možda jedina na to ima pravo. Ni danas, međutim, ne bih tu vezu nazvala - prevaram. Pa to je bila istina! Tu nije bilo prevare. Sve drugo možda je bila prevara.

● U knjizi "Fališ mi, jesen/ljeto" eksplicitna je, gotovo pornografska scena seksa koja se događa u derutnom Francuskom paviljonu...

- Eto vidite kako kod nas stoje stvari. Ako se usudite pisati o ljubavničkom susretu muškarca i žene, odmah ste u zoni pornografije, odmah se govori samo o seksu! A seks i ljubav - nisu isto. Ljubav nedvojbeno uključuje seks, ali seks ne uključuje ljubav. I to je ključna, to je bitna razlika.

● Pitam vas o sceni u Francuskom paviljonu.

- Da. U knjizi se Gorki i Ona ponovno susreću, nakon mnogo, mnogo vremena, susreću se kada je njoj pedeset, a njemu šezdeset godina. Zi-

Scena seksa u Francuskom paviljonu je preuzeta iz života. Gorki i Ona susreću se nakon mnogo godina. Tijela su im derutna kao i Paviljon...





ma je. Gacaju po snijegu oko Francuskog paviljona. Tamo i natrag. Vide na mjesečini kako su im lica razorena, tijela slaba, istrošena, derutna. Baš kao što je derutan i paviljon. Ali još žele voditi ljubav jedno s drugim. Prošlo je vrijeme, rastavljali su se, ženili, radili... ipak, svih tih godina postojala je čežnja među njima. I sada su opet tu i opet su zajedno. Držite li to pornografijom?

Minuli brakovi

● Taj je prizor život...

- Da, nekada je bio život, danas je literatura. I što?

● Kad se pojavila prva, pogotovo druga knjiga "Fališ mi", kulturni kružoci silno su nastojali pogoditi tko je čovjek koji se krije pod imenom Gorki. Hoće li to ostati tajna dok ste živi?

- Pa moj Gorki nije Maksim Gorki. To je sve što mogu reći. Želim čuvati svoju ljubav, a ona se lakše čuva kada je tajna.

● Pišete o ljubavi, a zaobilazite bračne teme. Zašto?

zavidim nikome. Svaki izbor u životu ima svoju okrutnu stranu, uvijek netko kuca na vrata, uvijek dolazi nekakav dajners. I kada ste toga svjesni, i kada niste.

● Je li ljubav u okvirima braka neminovno osuđena na (ne)prijateljsko suučesništvo?

- Nije neminovno. Poznajem parove, istina malobrojne, koji i u braku njeguju ljubav, koji i nakon mnogo godina zajedničkog života uživaju u Drugosti svoga partnera. Poznajem i one kod kojih se nekadašnji život udvoje pretvorio u neprijateljstvo, u mržnju.

● U knjizi opisujete scenu u kojoj ljubavnica nije zavidna suprugi kao suparnici, već potencijalnim drugim ljubavnicama koje bi mogle ugroziti njezino mjesto. Vidjeli ste, i u životu i u teatru, mnoge parove, mnoge ljubavne trokute. Čini li vam se da se ljubavnice mogu podijeliti na one koje preziru supruge i one koje štite samo svoje mjesto u intimnom

Dvoje glumaca uvalili su me opet u teatar. Ajme meni. Uvalili su me opet i u čašu crnog vina, jer kako bez te čaše izdržati teatar?

osim M. Duras i G. G. Marquez, formativno utjecali na vaše razmišljanje o ljubavnim i ljubavničkim odnosima? Naime, vama se u stvarnom životu na neki način dogodio Marquez, dogodila vam se "Ljubav u doba kolere".

- Ima u tome nešto što mi se čini doista zanimljivim, a o čemu je pisao Pirandello. Život mi je, naime, znao donijeti upravo ona ljubavna iskustva, doslovce ona ista

ti, kako je pisao Rimbaud, već mnogo više od toga. Rekla bih da je ljubav ugrožena, štoviše, usudujem se reći da je ljubav najugroženija pojava u današnjem svijetu. Zašto je tako? S jedne strane, svi nas bombardiraju strahom i odbijanjem svakog rizika. Uče nas kako se moramo osigurati, kako moramo sve proračunati kada ulazimo u vezu, kako je tu riječ o nagodbi, kako valja unaprijed ispitati je li partner ili partnerica unosan/unosna... Treba se, kažu, osigurati! Ali - u bilo kakvom osiguranju - nema ljubavi. Ona ugiba. Ljubav ne pruža sigurnost. U svijetu bez rizika, bez slučaja, bez iznenadnog susreta, ljubav je zapravo nemoguća. O ljubavi se danas govori kao o nepotrebnom riziku, kao o zastarjeloj pojavi, kao o nečemu što se mora izbjegavati. Mora se, naime, štedjeti! Osobito se mora štedjeti u strasti, u opasnosti od vlastite ranjivosti. Važan je komfor, sigurnost, status, novac. Valja živjeti u sigurnosti i u štednji, a seksati se nabražka, recimo, između 5 i 6 poslijepodne, u automobilu, usputno, valja se isprazniti, radi zdravlja. Ne mogu prihvatiti taj pogled na svijet. Iza toga stoji samo goli interes. A ljubav je kao i svaki drugi put prema istini - ljubav je bezinteresna. Ona naprosto nadilazi svaki interes.

● Hoćete reći, u drugoj Velikoj depresiji ljubav treba staviti, ne na devizni račun, nego na pijedestal.

- Ma kakav pijedestal. Ne mislim da pred njom valja klečati i moliti se, kao što to nalaže crkva. Nije riječ o tome. Ali, bogme, nije ni o deviznim ili tekućim računima. Ljubav nije u ingerencijama ni crkve ni MMF-a. Vrijednost i ljepota ljubavi nalaze se samo i isključivo u njoj samoj. Ohrabrila me u tom smislu čudesna knjiga "Pohvala ljubavi" francuskog filozofa Alain Badioua. On, među ostalim, piše i ovo: "Ljubav je izgradnja istine. Istine o čemu, pitat ćete? E pa istine o vrlo preciznom pitanju: što je svijet kada ga živimo polazeći od dvoje, a ne od jednoga? Što je svijet koji proučavamo i doživljavamo polazeći od različitosti, a ne od identiteta? Mislim da je to ljubav. To je projekt koji prirodno uključuje seksualnu želju, koji uključuje rođenje djeteta, ali također i tisuću drugih stvari, zapravo bilo što ako se radi o proživljavanju nekog iskustva s gledišta različitosti." Eto, ja znam da sam osobno staromodna kada govorim o ljubavi, ali je li Badiou staromodan? Ili, je li staromodna naša Ivana Sajko?

● Je li pisac tek u poznijim godinama sposoban ozbiljno pisati o ljubavi, pa i o seksu kao dijelu ljubavi?

- Stara sam pa mi je najlakše lagati kako godine ništa ne znače.

● Mislim da bi za vas samo kalendar rekao da ste stari. Živite li danas u platonskoj ljubavi, stvarnoj ili nemate nikakvih ljubavi s muškarcima?

- Davno sam odlučila da ću živjeti s Drugim, ma što to značilo. I u ma kojem razdoblju života bila.



- Ne volim izjednačavati pojam braka i pojam ljubavi. Smiješno mi je, na primjer, kada se kod nas slavi Valentinovo. To je inače dan svetog Valentina o kojem Ofelija, kada je već poludjela, pjevuši pjesmicu svom Hamletu. Kod Ofelije se radi o ljubavi, o onoj o kojoj se piše i govori stoljećima. A kod nas se na Valentinovo apsolutno zaobilazi upravo ta tema. Kao da će nas već spomen na nju odmah spaliti. Taj se blagdan kod nas izjednačuje s brakom, govori se samo o onima koji su izdržali, koji su dugo u braku. Naravno, veliko je umijeće i mudrost sačuvati brak i to duboko poštujem. Ali to ne mora imati veze s ljubavlju. Ljubav je nešto drugo, ona je stvar za sebe. O njoj se bojimo govoriti. I stidimo se. I ona je uvijek opasna.

● Predbacujete li si što niste uspjeli sačuvati brakove?

- Nisam uspjela, zao mi je, što mogu? Predbacivanje mi ne pomaže.

● Zavidite li ženama koje cijeli život uspijevaju balansirati sliku društveno poželjnog braka s povremenim ljubavnim izletima? Onima koje tvrde da su cijeli život vjerne? Takve vas, naime, literarno nimalo ne zanimaju...

- Ne zavidim ženama, ne zavidim ni muškarcima, ne

trokutu?

- Ne vidim to tako. Nemoć je dati bilo koju definiciju koja bi mogla odrediti stanja u kojima se nalaze različite žene kada vole. Pisala sam o ljubavnici koja želi biti bilo gdje i bilo kako, ali stalno sa svojim ljubavnikom. I ništa ni više ni manje od toga. Ona to želi svakog trenutka u danu i noći. Nije joj dobro kada je razdvojena od njega. I ljubomorna je na sve i svakoga i svašta što im oduzima vrijeme u kojem bi njih dvoje mogli biti zajedno.

● Govorite li sada o ljubomori iz vlastitog iskustva?

- Da.

● Koji su umjetnici, pisci,

Ne treba pred ljubavlju klečati kao što to misli crkva. Nije riječ o tome. Ali bogme nije ni o deviznim ili tekućim računima. Ljubav nije u ingerencijama crkve i MMF-a

što sam proživljavala gledajući prizore predstava ili čitajući knjige. Ili mi se znalo dogoditi da svoj životni slučaj prepoznam u nekoj drami, filmu, romanu. Možda se otuda javlja i želja za pisanjem o vlastitoj, o svojoj žudnji. Zato tako često citiram jedinstvenu Durasovu kada kaže: "Piše se iz mjesta žudnje. Ili se prepisuje".

I danas s Drugim

● Ljubavnica, supruga dva puta, majka, baka, intendantica, novinarka, književnica... Je li to previše za jedan ljudski vijek?

- Pa velik broj žena su ljubavnice, supruge, majke, bake i posvećene su svom poslu. Nisam nikakav izuzetak. Naravno, potrebna je energija. Čini mi se da žene u načelu imaju nešto više energije i puno više strpljenja nego muškarci. Čini mi se da one znaju čuvati ljubav, i onda kada nje više nema, čuvati je, kako kaže Pascal Rambert, "poput žive rane koja nas svaki dan podsjeća kako smo se voljeli."

● Kako stoji ljubav danas, u doba neoliberalizma, kad svi samo govorimo o materijalnome i sigurnosti?

- Za ljubav nikada nisu cvjetale ruže. Ali danas je "u opasnom škripcu". Ne samo da je treba ponovno izmisli-